

Green & Clean University : สวนดุสิตกับโครงการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยว ทัวประเทศ

เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบ CBT Smart Environment

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นแนวทางที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องพร้อมกับเป็นแนวทางการอยู่ร่วมกันของการท่องเที่ยวเกี่ยวกับท้องถิ่น และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้บริสุทธิ์จากการมีส่วนร่วมของชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้นำแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาใช้โดยยึดหลักการกระจาย ผลประโยชน์ และกระจายงานอย่างเป็นธรรม โดยชุมชนมีส่วนร่วมในเป้าหมายเดียวกัน ทั้งนี้คำนึงถึงการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) ของทรัพยากรธรรมชาติ และความต่อเนื่องของวัฒนธรรม ซึ่งจัดเป็นทรัพยากรหลักในการท่องเที่ยว โดยสามารถมอบประสบการณ์ที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Quality) ของสามส่วนหลัก คือ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับ คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และการท่องเที่ยวที่มีความสมดุล (Balance) ระหว่างความต้องการอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และขีดความสามารถของทรัพยากรธรรมชาติและ สภาพแวดล้อม ปัจจุบันการท่องเที่ยวตามรอยวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ ในด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม “ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง” ศศิษา หมดมลทิล (๒๕๖๒) นอกจากการท่องเที่ยวตามรอยวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนจะทำให้ชุมชนกลับมาได้รับ ความนิยมและเกิดรายได้จากการท่องเที่ยวหมุนเวียนในชุมชนเพิ่มขึ้นแล้วนั้น แต่ก็อาจสร้างผลกระทบด้านลบ ต่อชุมชนตามมาได้ เพราะแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวจะเป็นแรงดึงดูดให้นายทุน หรือผู้ประกอบการจากภายนอกเข้ามาลงทุนในชุมชนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ซึ่งอาจคำนึงถึงผลกระทบต่อ ชุมชนไม่มากเท่าที่ควร ประกอบกับชุมชนอาจจะยังไม่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ การวางแผนเพื่อความ ยั่งยืน หรือแม้กระทั่งการปรับตัวต่างๆ ของชุมชนที่อาจจะไม่ทันตามสภาพเหตุการณ์ภายในชุมชนที่ เปลี่ยนแปลงไป เช่น วิถีชีวิตดั้งเดิมอาจถูกกลืนหายไปตามผู้ที่เข้ามาใหม่จากการที่ผู้ประกอบการจากภายนอก เข้ามาทดแทนผู้คนในชุมชนเดิมที่ย้ายออกไปอันอาจเกิดจากการขายที่ดิน หรือปัญหาทรัพยากรของชุมชน เสื่อมโทรม การจัดการขยะ/ของเสียในชุมชนที่มีมากขึ้น เป็นต้น ทำให้ต่อมาเกิดการผลักดันให้ การท่องเที่ยว ชุมชนเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเรียกว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” เพื่อให้เกิดการรักษาวิถีชีวิต ดั้งเดิมของชุมชนรวมถึงทรัพยากรต่างๆ ของชุมชน CBT Smart Environment ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักได้แก่ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีคุณภาพชีวิต ที่ดี โดยผ่านกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม ร่วมของชุมชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิต และการกระจายรายได้ในท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Environment) หมายถึง การมีสิ่งแวดล้อมทั้งทาง

ธรรมชาติและที่มนุษย์สร้าง ขึ้นที่มีคุณภาพ เพื่อการอยู่อาศัยและเป็นการผลิตทางเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ มีการควบคุมมลพิษ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีการบริการสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมอย่างทั่วถึง การจัดการขยะ ระบบระบายน้ำ การจัดการแหล่งน้ำและการจัดการน้ำเสีย และเทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสร้างความยั่งยืน กับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ โดยประยุกต์ใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น แพลตฟอร์ม แอปพลิเคชัน และเทคโนโลยี เช่น การท่องเที่ยวอัจฉริยะ (Smart Tourism) การบูรณาการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นระบบเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกในการค้นหาข้อมูลการ ท่องเที่ยว สภาพอากาศ แหล่งที่พัก การเดินทาง (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2561) แนวคิดของการ ท่องเที่ยวอัจฉริยะสามารถกำหนดได้ว่าเป็นแพลตฟอร์มการท่องเที่ยวที่บูรณาการใช้เทคโนโลยี เช่น เทคโนโลยี มือถือ ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ Internet of Things (IoT) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยวชุมชนนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการ มีประสิทธิภาพ และเพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานการท่องเที่ยวให้เอื้อต่อการท่องเที่ยวอย่าง มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

โดยโครงการนี้เป็นการบูรณาการความเชี่ยวชาญระหว่างการท่องเที่ยว การจัดการ และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ คือ (1) เกณฑ์การพิจารณาชุมชนต้นแบบ CBT Smart Environment ซึ่งถือเป็นเกณฑ์ใหม่ที่จะใช้ทั่วประเทศต่อไป โดยพัฒนาและประยุกต์จากแนวทางเกณฑ์ GSTC Criteria for Destinations 2.0 ด้าน D ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

1. การอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติ

- 1.1 การปกป้องสิ่งแวดล้อมที่มีความเปราะบาง
- 1.2 การจัดการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
- 1.3 การอยู่ร่วมกันกับสิ่งมีชีวิตในป่า

2. การจัดการทรัพยากร

- 2.1 การอนุรักษ์พลังงาน
- 2.2 การจัดการน้ำ
- 2.3 คุณภาพน้ำ

3. การจัดการของเสียและการปล่อยมลพิษ

- 3.1 น้ำเสีย
- 3.2 ขยะมูลฝอย
- 3.3 การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และบรรเทาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ
- 3.4 การขนส่งที่มีผลกระทบต่อ

และ (2) **เกิดนิยามศัพท์ใหม่ของ** คำว่า CBT Smart Environment คือ การท่องเที่ยวที่มีการบริหารจัดการโดยชุมชนโดยมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในมิติด้านสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติ การจัดการทรัพยากร และการจัดการของเสีย อย่างเป็นระบบภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน อันส่งผลให้ชุมชนท่องเที่ยวเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มาเยือน เช่น การจัดการคุณภาพน้ำ การจัดการขยะ การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ การใช้พลังงานทดแทน เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งสร้างความยั่งยืนแก่สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชน จากผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว เพื่อให้กรรมการท่องเที่ยวได้นำไปส่งเสริมให้ชุมชนท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องความสำคัญ และตระหนักถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น การอนุรักษ์พลังงาน การใช้พลังงานสะอาดและพลังงานหมุนเวียนให้ได้มากที่สุด จนถึง 100 % การจัดการของเสียและการปลดปล่อยมลพิษ คือ ลดการเกิดน้ำเสีย ขยะมูลฝอย อากาศเป็นพิษ เป็นต้น

การดำเนินการโครงการ ประกอบด้วยได้มีการให้ความรู้ก่อนและหลังลงพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวโครงการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยวทั่วประเทศ เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบ CBT Smart Environment โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ทั้งด้านการใช้พลังงานหมุนเวียน การจัดการน้ำที่เป็นระบบนิเวศน้ำจืด ระบบนิเวศน้ำทะเล การจัดการขยะ การลดก๊าซเรือนกระจก และการลดภัยพิบัติจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของกรรมการท่องเที่ยว **โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย** และทำให้เกิดชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ ทั้ง 4 ภาค ดังนี้

(1) ภาคเหนือ จำนวน 2 ชุมชน คือ (1.1) วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทลื้อศรีดอนชัย จังหวัดเชียงราย ที่มีความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์พลังงานโดยการใช้พลังงานสะอาดจากแสงอาทิตย์ร่วมกับการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรและการท่องเที่ยว และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้พลังงานแสงอาทิตย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์จากแหล่งท่องเที่ยว โดยโครงการนี้ **ได้ให้คำแนะนำ สร้าง และเกิดเส้นทางการท่องเที่ยวการเกษตรปลอดภัยใหม่ SMART Farmer** ที่จะเป็ต้นแบบการท่องเที่ยวที่สามารถออกแบบได้เองในการร่วมกิจกรรมการเกษตรปลอดภัย ได้แก่ การปลูกข้าวอินทรีย์ การตีข้าว การจับปลา การเลี้ยงไก่ไข่ การทำอาหารจากแปลงนา ได้แก่ ปลาที่เลี้ยงเอง ข้าวที่ปลูก ปูนาในแปลงนา ไก่ที่เลี้ยง พืชผักธรรมชาติรอบแปลงนา และบ้านชาวนา การทำตระกร้าใส่ของจากวัสดุธรรมชาติ การไม่ใช้พลาสติกใช้วัสดุธรรมชาติ ลดขยะมูลฝอยในการไปกำจัดขั้นสุดท้าย การทำน้ำหมักชีวภาพ การเพาะเลี้ยงไส้เดือน การการอยู่บ้านแบบชาวนาที่ใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์ที่ไม่ใช้ไฟฟ้า ซึ่งเป็นพลังงานสะอาด 100 % โดยพลังงานดังกล่าว สำหรับใช้ชีวิตประจำวัน ได้ถึง 5-10 คนต่อวัน ใช้สำหรับปั่นกังหันน้ำในบ่อปลา ใช้สำหรับรดน้ำต้นไม้ ไฟให้แสงสว่างถนนเข้าถึงบ้าน

และ (1.2) ชุมชนท่องเที่ยวบ้านแม่สุนน้อย จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความโดดเด่น การจัดการขยะอย่างเป็นระบบ เป็นชุมชนไร้ถังขยะ โดยโครงการนี้ ได้ให้คำแนะนำ สร้าง และเกิดเส้นทางการท่องเที่ยวธรรมชาติอย่างไร **ขยะ** มีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง มีการนำขยะพลาสติกมาใช้ทำสิ่งของใช้และของตกแต่งบ้าน มีการใช้ถังหมัก รั้งโลกในการกำจัดขยะเศษอาหารให้กลายเป็นปุ๋ยสำหรับปลูกพืชผักสวนครัวและต้นไม้ในครัวเรือน และมีการใช้

เตาเผาประหยัดพลังงานในครัวเรือน เกิดการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการใช้ถ่านและฟืนได้ ร้อยละ 50 เป็นต้น

(2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1 ชุมชน คือ บ้านโคกเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีความโดดเด่นด้านการอนุรักษ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อการแปรรูปเสื่อกกด้วยลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์ “ลายผักกูด” ที่มีแรงบันดาลใจมาจากเส้าซุ่มประตูของปราสาทหินเมืองต่ำและลายปราสาทหินเมืองต่ำให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อจำหน่ายกับนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้สู่ชุมชน และมีการอนุรักษ์น้ำใต้ดินเป็นธนาคารน้ำใต้ดิน แบบปิด ซึ่งเป็น การเก็บน้ำไปยังใต้ดิน เพื่อไม่ให้มีกลิ่นเน่าเสียและสามารถลดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายได้อีกด้วย การผลักดันให้นักท่องเที่ยวใช้จักรยานสัญจรในชุมชน เพื่อประหยัดพลังงาน และลดมลพิษจากก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

(3) ภาคใต้ จำนวน 2 ชุมชน คือ (3.1) ชุมชน ชุมชนบ้านลำเสื่อ จังหวัดเพชรบุรี ชุมชนบ้านลำเสื่อ เป็นชุมชนริมน้ำเพชรบุรี ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ มีจุดเด่นเรื่องการท่องเที่ยวและการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ได้รับการยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรอินทรีย์ การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่มุ่งสู่การใช้ประโยชน์ผืนป่าเพื่อการกักเก็บคาร์บอน เป็นส่วนหนึ่งการเดินทางสู่เข้าสู่สังคม Net Zero

ภาพประกอบ	กิจกรรมการท่องเที่ยว
	<p>กิจกรรมสวน Seed Bomb</p> <p>กิจกรรมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนและฟื้นป่าแก่กระเจียว โดยการปั้นเมล็ดพันธุ์ไม้ในดินเหนียวเป็นลูกกระสุนเมล็ดไม้ เป็นการป้องกันเมล็ดพันธุ์จากแมลงรบกวนเมื่อไปขยายพันธุ์ต่อ และถ่ายทอดการนำไปปลูกด้วยการยิงหนังสติ๊กเข้าไปในพื้นที่ป่า นักท่องเที่ยวจะได้สนุกสนานกับการปั้นกระสุนเมล็ดพันธุ์ ซึ่งหากจัดเป็นกิจกรรมกลุ่มที่มีการแข่งขันจะเพิ่มความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น</p>
	<p>การยิงกระสุนเมล็ดไม้</p> <p>นักท่องเที่ยว จะได้สนุกสนานกับการยิงเมล็ดพันธุ์พืชด้วยหนังสติ๊ก Seed bomb บริเวณป่าชุมชน เป็นการฟื้นคืนที่ป่าชุมชนแทนการปลูกป่าด้วยต้นไม้ ซึ่งนอกจากความสนุกสนานจากกิจกรรมแล้วนักท่องเที่ยวยังได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย</p>
	<p>ปิ่นไซเค็ม</p> <p>กิจกรรมสนุกสนานที่ชุมชนนำมาสร้างประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว โดยการนำเอาใบเตยซึ่งเป็นวัตถุดิบในชุมชนมาผสมกับดินสอพองและเกลือสมุทร ให้นักท่องเที่ยวลงมือคลุกเคล้าส่วนผสมให้เข้ากันและพอกไข่เค็มด้วยตนเอง ซึ่งสามารถนำไข่เค็มที่ทำ</p>

(3.2) วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านบางโรง จังหวัดภูเก็ต วิสาหกิจท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านบางโรง จังหวัดภูเก็ต เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวผู้แสวงหาความรื่นรมย์ของธรรมชาติบริสุทธิ์ และต้องการสัมผัสเรียนรู้การดำเนินชีวิตรวมกันกับคนในชุมชนมุสลิม โดยนำเอาเอกลักษณ์และอัตลักษณ์วิถีอาชีพ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวเขามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจะได้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูธรรมชาติ ส่งเสริม ร่วมกันพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้กลับมาสวยงามยิ่งขึ้น โดยมีสโลแกนของชุมชนว่า “สะดวก สะอาด ปลอดภัย” ชุมชนบ้านบางโรง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติ เช่น มีปายาขเลนที่สวยงาม มีสวนมะพร้าวโบราณที่หายากในปัจจุบัน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ทำสวน สับปะรดดวยแปลงเกษตรอินทรีย์ แปลงผักอินทรีย์ กรีดยาง วิธีการเลี้ยงปลา การสอยมะพร้าวโบราณ เป็นต้น

และ (3.3) ชุมชนท่องเที่ยวบ้านท่าเขา เกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา เกิดเป็นชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ การรักษาระบบนิเวศเกาะยาวเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของนกเงือก ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่กำลังจะสูญพันธุ์

และ (4) ภาคกลาง จำนวน 2 ชุมชน คือ (4.1) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบางกอบัว จังหวัดสมุทรปราการ เป็นชุมชนท่องเที่ยว Low Carbon ใช้จักรยานในการเดินทางท่องเที่ยว และทานอาหารแบบ Low Carbon เป็นการลดการปล่อยคาร์บอนฟุตพริ้นท์ โดยจากการท่องเที่ยวแบบเดิมที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนฟุตพริ้นท์ 70.43 กิโลคาร์บอน เหลือเพียง 39.64 กิโลคาร์บอน

กิจกรรมปั่นจักรยานกราบสักการะหลวงพ่อเหมือน หลวงพ่อน้อย วัดบางกอบัว

และ (4.2) ชุมชนบ้านแหลมสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี เกิดเป็นชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ การจัดการลุ่มน้ำท่าจีนหรือ แม่น้ำสุพรรณบุรี และคลองบางปลาม้า ของชุมชนบ้านแหลมสุพรรณบุรี เพื่อจัดการปลามาที่เป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจและกำลังจะสูญพันธุ์ และผักตบเต้าน้ำ และชุมชนบางกอบัว จังหวัดสมุทรปราการ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จนกลายเป็นเครดิต

